

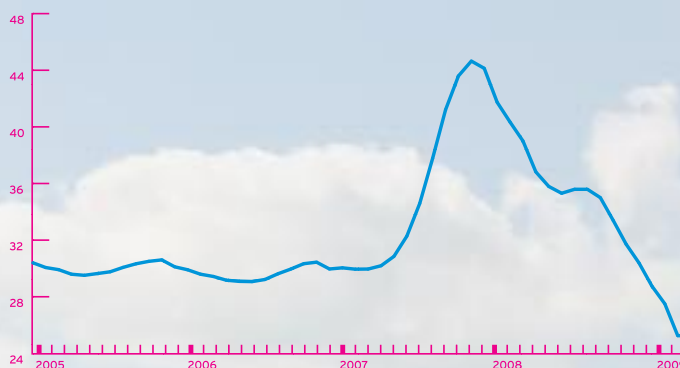
De melkprijs bevindt zich op een dieptepunt. Na twee relatief goede jaren dreigt 2009 een slechte melkprijs op te leveren. Met de uitgaven voor kunstmest en voederwinning nog voor de boeg, wordt de liquiditeit van melkveebedrijven danig op de proef gesteld. Toch wordt het weer beter, alleen weet niemand wanneer.

Het

dal door

De (berekende) ontwikkeling van de garantieprijs van FrieslandCampina sinds 2005. Tot 2007 schommelt de garantieprijs tussen 28 en 32 euro per honderd kilo melk. Medio 2007 wordt dat patroon doorbroken met een ongekeerde prijsstijging. Vervolgens raakt de garantieprijs begin 2008 in een vrije val en belandt begin 2009 zelfs onder het niveau van 28 euro. Inmiddels toont de zuivelmarkt eerste tekenen van herstel.

Als je een medewerker van de Europese Commissie vorig voorjaar had gevraagd wanneer de interventie van boter en mager melkpoeder weer open zou gaan, had hij je waarschijnlijk uitgelachen. De tijden van teveel melk waren immers voorbij. We hadden uiteindelijk een vrije markt. Het was te hopen dat de aanhoudende schaarste op de wereldzuivelmarkt niet zou leiden tot al te drastische prijsstijgingen...

Het kan verkeren. Sinds 1 maart van dit jaar heeft Brussel de interventie weer opengesteld in een markt die kampt met sterk oplopende voorraden en een dramatisch snelle daling van de opbrengstprijzen. De melkprijs, die in de tweede helft van 2007 en de eerste helft van 2008 steeg tot recordhoogte, viel de afgelopen maanden ver terug. Eerst naar een niveau niet veel hoger dan de kostprijs. Inmiddels tot flink onder de kostprijs voor de gemiddelde melkveehouder.

Waarom?

Waarom dalen de opbrengstprijzen van zuivelproducten zo scherp en wat mogen we voor de nabije toekomst verwachten? Melk blijkt wat betreft de prijsontwikkeling een grondstof zoals bijvoorbeeld aardolie. In de periode 1996-2006 zien we verschillende prijsbewegingen in melk, aardolie en veevoer, met niet al te grote fluctuaties (zie de grafieken op pagina 11). Sinds 2006 is sprake van een sterke stijging tot eind 2007, begin 2008, waarna de prijzen weer snel terugvallen.

"Melk zal in de toekomst een van de agrarische grondstoffen zijn met de sterkste prijsfluctuaties", stelt Torsten Hemme. Hij is wetenschapper aan de Universiteit van Kiel (Duitsland) en voorzitter van het International Farm Comparison Network (IFCN Dairy Research). Dit netwerk bestaat sinds 1997 en heeft leden in meer dan tachtig landen. Wetenschappers wisselen informatie uit over de productie en verwerking van melk. Daarmee analyseren ze de kansen van de melkveehouderij en zuivelindustrie in de diverse regio's van de wereld. In Nederland is Michel de Haan, medewerker van de Animal Sciences Group (ASG) van Wageningen UR, lid van het netwerk. "We moeten weten wat er in de wereld gebeurt.

We leven niet op een eiland. Voorbeelden uit andere regio's kunnen ons inspireren en we kunnen beter inschatten wat er staat te gebeuren", omschrijft De Haan de voordelen van deelname aan het netwerk.

Productiestijging

Op de vraag waarom de melkprijs nu zo sterk daalt, antwoordt De Haan: "Dat hangt samen met vraag en aanbod. In vergelijking met 2007-2008 maken we nu precies het omgekeerde mee: hoge productie en minder vraag als gevolg van de economische crisis en oplopende voorraden." Hemme geeft een paar cijfers: "De hoge prijzen van 2007 hebben ervoor gezorgd dat de melkproductie in 2008 wereldwijd met 17 tot 19 miljoen ton is gestegen. In 2007 was de groei slechts 14 miljoen ton. In een jaar tijd is er dus 4 tot 5 miljoen ton extra bijgekomen. Als je je realiseert dat de

Michel De Haan, medewerker van de Animal Sciences Group (ASG) van Wageningen UR: "we leven niet op een eiland."

Melk zal ook in de toekomst sterke prijs-schommelingen kennen

prijsexplosie van 2007-2008 werd veroorzaakt door een relatief klein tekort van ongeveer twee miljoen ton, kun je wel nagaan wat er bij zo'n sterke productiegroei gebeurt."

Hier komt nog eens bij dat de vraag is gedaald in reactie op de hoge zuivelprijzen en de dalende koopkracht als gevolg van de recessie. Hemme wijst ook op het melamine-schandaal in China dat de zuivelconsumptie in Azië een flinke knauw gaf. Alles bij elkaar leidt het tot een sterke stijging van de wereldwijde zuivelvoorraden. "Een

beetje te weinig leidt tot scherpe prijsstijgingen, een beetje te veel drukt de prijs meteen. Veel hangt af van de voorraden. Over de hoogte daarvan bestaan helaas slechts vage vermoedens", aldus Hemme. De sterke bewegingen op wereldschaal vinden niet hun oorsprong in Europa. Binnen de Europese Unie wordt sinds jaar en dag het melkquotum niet vol gemolken. Nederland is, samen met enkele andere lidstaten, de uitzondering die de regel bevestigt. In Frankrijk, Engeland en Duitsland produceren de melkveehouders gezamenlijk minder dan

het nationale quotum. De productiegroei in de wereld vond de laatste jaren vooral plaats in China, India en Pakistan.

In de file

Het effect van de dalende zuivelprijzen op de wereldmarkt is ook in Nederland en Duitsland goed voelbaar. Door de liberalisatie van het Europese zuivelbeleid lopen de melkprijzen meer dan voorheen in de pas met de wereldmarkt. Hemme wijst erop dat bij de ene zuivelonderneming de melkprijs sneller stijgt en daalt dan bij de andere.

No-nonsense en lage kosten

Ingrijpende maatregelen heeft Harry Klaasen nog niet genomen, nu de melkprijs is gehalveerd. Door voort te gaan op de weg van lage kosten zal het bedrijf in Knegsel, een dorpje nabij Eindhoven, het wel redden.

"Niet het vele is goed, maar het goede is veel", zegt Klaasen zelf als we hem vragen naar zijn bedrijfsfilosofie.

In 1975 nam hij het bedrijf over van de familie. Die had daar al in 1967 de eerste ligboxenstal van Nederland gebouwd. Destijds waren er 36 melkkoeien, toen een flinke veestapel. Harry breidde het bedrijf gestaag uit, zonder grote sprongen. Inmiddels melkt hij 490.000 kilo melk met ongeveer 60 melkkoeien. "Sterke MRIJ-koeien, no-nonsense beesten", legt de melkveehouder uit. Hij omschrijft zijn aanpak met de afkorting KIS: Keep It Simple. "We doen de goede dingen, zonder franje. We weiden onze koeien, geven ze steeds hetzelfde rantsoen, we voeren vooral maïs- en graskuil. En een beetje krachtvoer, maar niet te veel." Alles staat in dienst van bedrijfseconomisch resultaat op basis van een zeer lage kostprijs en melk met hoge gehalten. Klaasen doet mee met Campina merkmelk. Het past hem goed en hij beurt meer voor de melk zonder dat zijn kosten sterk stijgen.

Zijn kostprijs zoekt hij op in een rapport van de accountant: iets onder de 29 eurocent per kilo melk. Het gemiddelde (in zijn categorie bedrijven) is bijna 38 eurocent. Het huidige melkgeld van ongeveer 24 eurocent is niet kostendekkend. Maar een echt probleem is het ook niet. In de loop der jaren bouwde het bedrijf financiële reserves op. En in de kostprijs zit ook de beloning van eigen arbeid. Als die tijdelijk wat lager is, is er geen man overboord. Klaasen voerde in reactie op de melkprijsdaling enkele kleine aanpassingen door. Zo krijgen de kalveren melk in plaats van poeder. Bij deze lage melkprijs is elke liter minder superheffing immers meegenomen. En Klaasen koopt een grotere melktank. "Ik ben gestopt met het verhuren van een klein deel van het melkquotum. Zelf melken is toch voordeliger, dus was er een grotere tank nodig." Deze investering financiert hij door geld op te nemen van de vrije ledenrekening bij FrieslandCampina. "Daar hebben we altijd wat staan, je krijgt er een goede rente. Nu kan ik dat mooi gebruiken voor deze investering."

Investerings uitstellen

Het bedrijf in Kessel, bij Goch nabij de grens met Nederland, nam Alexan-der Schoofs (35) vorig jaar over van zijn ouders. De lage melkprijs betekent dat hij investeringen uitstelt; gelukkig zijn de resultaten met varkens op dit moment wat beter.

Het bedrijf van de jonge Duitse veehouder heeft diverse takken. De melkveehouderij bestaat uit vijftig koeien met jongvee, het quotum bedraagt 420.000 kilo melk. Een groot deel van het veevoer oogst Schoofs zelf op de 75 hectare grond die hij in gebruik heeft. Naast 20 hectare blijvend grasland teelt Schoofs ook snijmaïs en akkerbouwgewassen. Schoofs heeft verder 140 zeugen.

Vorig jaar nam hij het bedrijf over, toen zijn vader 65 jaar werd en formeel in de 'Ruhestand' ging. "We hebben lang nagedacht over specialiseren, dus of de koeien of de varkens eruit. Dat heeft voordelen, je kunt op grotere schaal produceren en je toeleggen op één tak van sport. Maar we hebben besloten het niet te doen, en daar heb ik nog geen spijt van." De sterke daling van de melkprijs zet zijn inkomen onder druk. "Gelukkig brengen de biggen op dit moment aardig op, zodat ik het verlies bij de koeien kan compenseren met winst bij de varkens", vertelt Schoofs. Hij heeft groeiplannen om zijn bedrijf toekomstbestendig te maken. De ligboxenstal moet worden uitgebreid, zeker als er een 'roboter' moet komen om de koeien automatisch te melken. Beide investeringen schuift hij nu door naar volgend jaar, in de hoop dat dan de melkprijs weer wat beter is. Hij is niet pessimistisch. "Ik hoop en verwacht dat de melkprijs weer aantrekt voor het eind van dit jaar. Er stoppen nu al veehouders in andere delen van de wereld. Als de productie voldoende teruggevalt, trekt de prijs wel weer aan."

Dat hangt onder meer samen met het productenpakket, de toegevoegde waarde en de financiële stabiliteit van de onderneming. "Je kunt als melkveehouder switchen, maar het lijkt veel op het kiezen van de juiste rijbaan in een file. Zodra je van baan verandert, blijkt vaak de baan waarin je reed sneller vooruit te gaan."

Achtbaan

Gevraagd naar de ontwikkeling van de melkprijs in de nabije toekomst, geven Hemme en De Haan aan dat melkveeouders rekening moeten houden met een 'achtbaan'-scenario. De melkprijs zal na het bereiken van het dieptepunt weer snel omhoog gaan, maar daarna ook weer snel dalen. Hoe lang de tussenpozen zijn, weet niemand, zo stelt Hemme. "Wel is duidelijk dat hoe langer de lage melkprijzen aanhouden, hoe hoger de prijs zal stijgen bij de volgende melkschaarste." De eerste rit weer omhoog op de achtbaan zal beginnen als de melkproductie in de wereld afvlakt en in bepaalde regio's zelfs

gaat dalen. Hemme verwacht dat eerst de regio's met hoge externe kosten aan de beurt zijn. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de melkveehouderij in Californië, die vrijwel volledig draait op aangekochte productiemiddelen. "In de Verenigde Staten is de reactie op een lage melkprijs het sterkst. Op grote schaal wordt de productie gestaakt. Maar ook in Europa wordt de situatie voor veel melkveeouders nijpend, zeker als deze extreem lage melkprijzen en relatief hoge voerprijzen aanhouden", voerspelt Hemme.

Waarschuwing

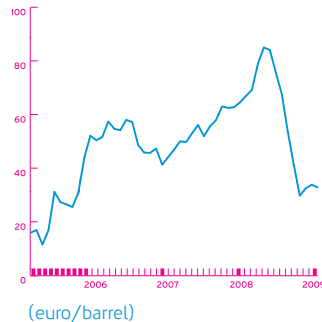
Hoewel het er op lijkt dat melkveeouders in andere regio's in de wereld eerder zullen stoppen, heeft Hemme voor Nederland een waarschuwing. Die geeft hij nadat hij de leden van FrieslandCampina heeft gefeliciteerd met hun fusie. "Jullie bouwen een grote boot. Dat is verstandig omdat we weten dat de golven voorlopig hoog zullen blijven." En dan de waarschuwing: "Jullie hebben familiebedrijven, die kunnen tegen

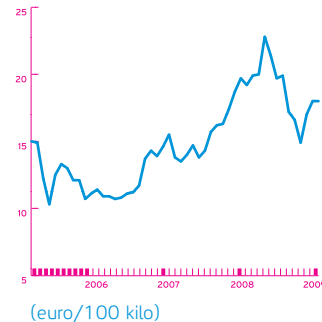
De mondiale zuivelmarkt vertoont grote parallellen met de markt voor bijvoorbeeld olie en veevoer. De schommelingen zijn heftiger dan ooit tevoren en het patroon is identiek.

bron: IFCN

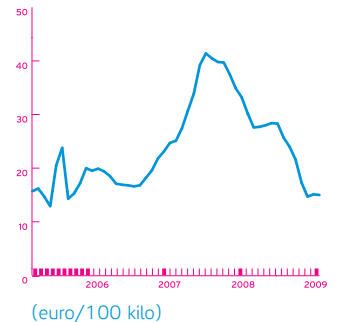
Olieprijs

Wereldveevoerprijs

Wereldmelkprijs

een stootje. En jullie hebben gemotiveerde, gepassioneerde melkveehouders. Maar er zijn ook negatieve punten. Nederland heeft de hoogste arbeidskosten in Europa en de inkomens in de melkveehouderij zijn gemiddeld laag. Veel van jullie bedrijven zijn aan het eind van hun investeringscyclus. In de periode 1975-1985 hebben veel bedrijven fors geïnvesteerd, die zijn rond het jaar 2015 aan het eind van hun cyclus."

Om in deze situatie een terugval te voorkomen is een duurzame melkveehouderij

nodig, zo meent Hemme. Uitgaande van een gemiddelde melkprijs in de komende jaren die iets hoger is dan 25 cent, noemt hij als harde voorwaarden:

- een kostprijs die bij de huidige voerprijzen niet boven 27 eurocent per kilo melk ligt;
- voldoende financiële kracht om te kunnen concurreren op de grondmarkt;
- genoeg bedrijfsopvolgers en vreemde arbeid kunnen aantrekken voor de melkveebedrijven van de toekomst;

- voldoen aan de randvoorwaarden op milieugebied.

Hemme: "Dat is een enorme uitdaging. Maar als we die aangaan en goede concepten toepassen, hebben we het fundament gelegd voor een florerende melkregio."

Vasthouden aan groeiscenario

De Strandhoeve heet het bedrijf van Marien en Jacqueline van den Hengel-De Bruin. De naam herinnert aan de tijd dat de Zuiderzee op de dijk beukte bij Kuinre (Overijssel). Nu staat midden in het polderlandschap een grote en lichte ligboxenstal voor 150 melkkoeien. De groei zit er goed in. Het quotum nam toe van 450.000 kilo in 1996 toen ze het bedrijf overnamen, naar de huidige 1,1 miljoen. En Van den Hengel wil blijven groeien. Achter in de stal staan twee melkrobots, en de ruimte om er nog een paar bij te zetten is er.

Of de volgende uitbreiding snel komt, is door de dalende melkprijs de vraag. Van den Hengel is echter duidelijk over zijn filosofie. "Onze kostprijs moeten we in de hand houden; dat kan door de kosten uit te smeren over meer liters." Als voorbeelden noemt hij de hogere kwantumtoeslag bij meer liters en de lagere voerprijs bij grotere hoeveelheden. Bij de investering in de nieuwe stal gingen Van den Hengel en zijn bank uit van een melkprijs

van 34 eurocent. Nu is de gemiddelde garantiëprijs tot en met februari 32 eurocent, op basis van de hoge gehalten op het bedrijf. Dus zijn er financiële problemen? Nee, zo legt Van den Hengel uit. "Dit doet zeer, maar je moet kijken naar het gemiddelde over een langere periode. In 2007 en 2008 hadden we ongeveer 40 eurocent.

Ik houd er rekening mee dat het dit jaar op ons bedrijf 30 eurocent wordt, dat moet FrieslandCampina kunnen halen. Dan is het gemiddelde nog altijd 37 eurocent per liter."

Hij ziet ook voordelen. "De kosten gaan nu ook omlaag, bijvoorbeeld rente, kunstmest en krachtvoer." En misschien wordt het straks wel goedkoper om door te groeien. "Met een lage kostprijs houd je het het langst vol."

Of FrieslandCampina zal waarmaken wat Van den Hengel verwacht, is nog de vraag. Hij rekent op een tegenvallende garantiëprijs. "Dan is wellicht de prestatietoeslag hoger, maar blijft er ook meer in de onderneming achter. Dat is het gevolg van de manier waarop de coöperatie reserveert. Maar daar moeten we als leden nog maar eens over discussiëren. FrieslandCampina moet de ruimte hebben zich duurzaam te ontwikkelen, maar het kan niet de bedoeling zijn dat we de coöperatie vetmesten."

